

Sivistysvaliokunta

Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018 (K 5/2018 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- projektipäällikkö Katja Bergbacka, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Jari Rajanen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- hankepäällikkö Hanne Kalmari, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus
- opetusneuvos Ulla Laine, Opetushallitus
- perhekeskusvastaava Helena Saari, Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
- opetus- ja kulttuuriyksikön johtaja Terhi Päivärinta, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Ulla Nord, Me-säätiö
- viestintäpäällikkö Anna Alenius, Barnavårdsföreningen i Finland r.f.
- toiminnanjohtaja Pia Sundell, Barnavårdsföreningen i Finland r.f.
- toiminnanjohtaja Hanna Heinonen, Lastensuojelun Keskusliitto
- johtava asiantuntija Esa Iivonen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- koulutusasiainpäällikkö Nina Lahtinen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- johtaja, kotimaan ohjelma Riitta Hyytinen, Pelastakaa Lapset ry
- toiminnanjohtaja Ulla Siimes, Suomen Vanhempainliitto ry
- puheenjohtaja Riikka Aapalahti, Translasten ja -nuorten perheet ry
- apulaisprofessori Suvianna Hakalehto
- emeritusprofessori Matti Rimpelä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- VTT, tutkijatohtori Elina Pekkarinen, Nuorisotutkimusseura ry
- oikeustieteen tohtori, dosentti Liisa Nieminen

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp

- sosiaali- ja terveystieteiden professori Juho Saari
- lastenpsykiatrian dosentti Jari Sinkkonen
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Kertomuksen tehtävä

Lapsiasiavaltuutetusta annetun lain (1221/2004) 4 §:n mukaan lapsiasiavaltuutetun on annettava kerran neljässä vuodessa eduskunnalle kertomus toimialtaan. Kertomuksen valmistelusta ja sisällöstä ei säädetä. Valiokunta katsoo, että lapsiasiavaltuutetun ensimmäinen kertomus on tervetullut katsaus eduskunnalle lasten ja nuorten asemasta. Se tarjoaa laajemminkin tietoa ja pohdittavaa kaikille lasten kanssa työskenteleville sekä haastaa oman toiminnan kehittämiseen. Lapsen oikeuksien komitean Suomelle antamissa suosituksissa todetun tavoin valiokunta pitää tärkeänä, että tietoa lasten oikeuksista välitetään lapsille, nuorille ja heidän vanhemmilleen sekä lasten kanssa työskenteleville. Valiokunta korostaa, että lapsia ja nuoria koskevissa asioissa tulee antaa tilaa heidän kuulemiselleen ja näkemystensä huomioon ottamiselle. Sivistysvaliokunta käsittelee kertomusta lausunnossaan toimialaansa kuuluvilta osin.

Lapsistrategialla pitkän aikajänteen lapsipolitiikkaa

Lapsiasiavaltuutettu lausuu kertomuksessaan, että Suomi elää hyvinvointivaltion alisuoriutumisen aikaa, kun emme riittävästi onnistu tukemaan heikossa asemassa olevia lapsia. Kertomuksessa tuodaan esille tämän hetken haasteita, kuten syntyvyyden aleneminen, osaamistason ja oppimistulosten huononeminen, terveyserot, maahanmuuttajataustaisten lasten muita heikompi hyvinvointi sekä alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen. Kertomuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että "tunnistettuja ongelmia hankkeistetaan sirpaleisiksi ja lyhytjänteisiksi kehittämistoimiksi, mutta syvälliset yhteiskuntapolitiikan johtopäätökset jäävät kellumaan". Asiantuntijakuulemisessa pidettiin ongelmallisena irrallisina hankkeina tapahtuvaa kuntien perustehtävien kehittämistä ja niiden määräaikaisin erillisrahoituksin tapahtuvaa resursointia ja sitä, että kuntien valtionosuusrahoituksen aleneminen on jo pitkään siirtänyt rahoitusvastuuta yhä enemmän kunnille. Hanketoiminnan haasteena on, että niihin hakeutuu ja pääsee mukaan vain osa kunnista. Huolena on myös se, että hankkeista saadut hyvät käytännöt eivät useinkaan jää osaksi pysyvää toimintaa hankkeen päättymisen jälkeen. Valiokunta tunnistaa hallituskausittain tehtävien kokeiluhankkeiden määräaikaisuuden ongelman, vaikkakin lopputulokset erityisesti hankkeista, jotka tähtäävät lain säätämiseen, yleensä jäävät osaksi toimintaa pitkäksikin aikaa yli hallituskausien.

Pitkäjänteisyyttä kaivattiin asiantuntijakuulemisessa myös lasten oikeuksien toteutumisen turvaamiseen YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 59 ja 60/1991) edellyttämällä tavalla. Lapsiasiavaltuutetun kertomuksen yksi viesti on, että lapsipolitiikkaa tehdään maassamme hajanaisesti ilman yhtenäistä kehystä tai strategiaa. Lapsen oikeuksien sopimuksen vaatimukset täytyvät ainakin minimitasolla, mutta sitä ei voida pitää Suomen kohdalla riittävänä, vaan jatkuvalla ja pitkäjänteisellä kehittämisellä on tarvetta. On myös pohdittava, miten lapsiperhepolitiikan ko-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp

konaisvastuuta sekä lasten ja nuorten hyvinvointia ohjataan ja miten sen vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan.

Lapsiasiavaltuutetun kertomuksessa toivotaan valmisteltavaksi lapsipolitiikan strategia, jonka pohjana olisi lapsen oikeuksien yleissopimus. Hallituskausiin sidotut politiikkaohjelmat ja kärkihankkeet ovat kertomuksen mukaan jääneet yksittäisiksi kehittämistoimiksi hallituskauden ylitävien tavoitteiden ja toimeenpanon sijaan. Lapsi-, nuoriso- ja perhepalveluiden yhdyspintoja koskevassa selvityksessä (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 8/2018) selvityshenkilöt ehdottavat vaalikausittain laadittavaa lapsi- ja perhestrategiaa, joka toimisi myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanon sekä lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikan koordinaation välineenä. Selvityksessä ehdotetaan selvittävän, mitä mahdollisia olemassa olevia valtionhallinnon suunnitteluasiakirjoja strategiaan voitaisiin yhdistää. Selvityshenkilöt ehdottavat, että strategia tulisi myös saattaa sopivaksi katsottavalla tavalla eduskunnan käsiteltäväksi. Vuosien 2019–2022 julkisen talouden suunnitelmaa koskevan tiedotteen mukaan hallitus käynnistää seuraavaa hallitusta varten kansallisen lapsistrategian valmistelun. Tavoitteena on laajasti tutkittuun tietoon nojaava, lapsen etua yhteiskunnallisessa päätöksenteossa vahvistava, poikkihallinnollinen strategia. Lapsistrategialla vahvistetaan lapsi- ja perhemyönteistä yhteiskuntaa sekä syntyvyyden positiivista kehitystä tulevaisuuteen katsovalla tavalla. Valmistelua ohjaa laajapohjainen lapsifoorumi sekä strategian ohjausryhmän työ. Lapsistrategian valmistelusta vastaavat perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko ja opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen. Sivistysvaliokunta pitää kansallisen lapsistrategian tekemistä erittäin tärkeänä.

Valiokunta katsoo, että laadittavan strategian perustaksi tarvitaan kansallista lapsen oikeuksiin perustuvaa tahtotilaa lapsen oikeuksien sopimuksen systemaattiseksi täytäntöön panemiseksi ja lapsen edun ensisijaisuuden soveltamiseksi. Tämänkaltaisen yksittäiseen väestöryhmään kohdentuvan strategian yhteiskuntapolitiikkaa ohjaava vaikutus voi olla merkittävä, jos se kytketään resurssien kohdentamis- ja toimeenpanomekanismeihin. Keskeinen kysymys on, voiko strategialla olla ohjaavaa vaikutusta ohi ja yli hallitusohjelman. Aikaisemmat kokemukset esimerkiksi vanhuspoliittisista strategioista ja politiikkaohjelmista on hyvä ottaa huomioon strategian omistajuutta ja valmistelutapaa pohdittaessa. Keskeinen osa strategiaa on kärkien valinta ja resurssien siirtäminen niiden tueksi. Politiikkaa suuntaavaksi tarkoitettun asiakirjan hyödynnettävyys jää vähäiseksi, jos siinä ei esitetä sektorinsisäisiä painopisteitä ja uudelleenkohdennuksia.

Valiokunta korostaa, että strategiassa asetettujen tavoitteiden toimeenpanoa ja saavuttamista tulee seurata ja arvioida konkreettisin mittarein. **(Valiokunnan kannanottoesitys)** Valiokunta toteaa, että lapsivaikutusten systemaattinen arviointi yleisemminkin eri hallinnonaloilla valmisteltavien päätösten yhteydessä on tärkeää. Sen avulla kyetään seuraamaan kehitystä ja osoittamaan kohtia, joissa nähdään päätösten yhteisvaikutukset lasten kannalta. Lapsivaikutusten arviointia tulee tehdä valtakunnan, maakunnan ja kunnan tasoilla.

Mahdollisuuksien tasa-arvo koulutuksessa

Kertomuksessa todetaan varhaiskasvatuksen merkitys eriarvoisuuden ehkäisemisessä. Varhaiskasvatus on suurelle osalle lapsista keskeinen varhaisten vuosien elinympäristö ja alku elinikäiselle oppimiselle. Valiokunta pitää laadukasta varhaiskasvatusta ja siihen osallistumista tärkeänä ja on tarkastellut asiaa eri yhteyksissä. Valiokunta otti vuoden 2018 talousarvioesityksen käsitte-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp

lyn yhdeksi painopistealueekseen tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen. Lausunnossaan (SiVL 17/2017 vp) valiokunta toi esille tärkeyden nostaa varhaiskasvatukseen osallistumisastetta ja kannatti pieni- ja keskituloisten perheiden varhaiskasvatusmaksujen alentamista, kokeilua viisivuotiaiden lasten maksuttomasta varhaiskasvatuksesta ja kokeilun laajentamista neljävuotiaisiin lapsiin sekä uudisti aikaisemmin esittämänsä kannan (SiVL 10/2017 vp), että "pidemmällä aikajänteellä kansallisen tavoitteen tulisi olla, että siirrytään yhä enenevässä määrin kohti maksutonta osa-aikaista varhaiskasvatusta". Valiokunta uudistaa aikaisemmassa lausunnossaan (SiVL 17/2017 vp) toteamansa, että varhaiskasvatuksen osallistumisasteeseen vaikuttavat myös sen laatu ja saavutettavuus. Osaava henkilökunta ja riittävän pienet ryhmäkoot ovat keskiössä lasten saaman varhaiskasvatuksen laadun ja vanhempien luottamuksen kannalta. Valiokunta toteaa, että varhaiskasvatusta edelleen kehitettäessä on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että se mahdollistaa joustavan siirtymisen esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Lausunnossaan (SiVL 17/2017 vp) valiokunta ilmaisi huolensa perusopetuksen oppilaiden osaaamistason heikkenemisestä ja vaati sen selvittämistä ja ratkaisujen löytämistä. Valiokunta totesi, että "koulutusjärjestelmä on ainoa yhteiskunnallinen järjestelmä, joka avaa kansalaisille uusia mahdollisuuksia tulevaisuuteen. Tästä syystä koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo on yhteiskunnallisena tavoitteena demokraattisen ja avoimen yhteiskunnan peruspilari. Sen sijaan koulutustulosten tasa-arvo on kompleksisempi asia, sillä ihmisten välillä on eroja niin oppimisessa kuin kyvyissäkin. Koulutusjärjestelmän ei kuitenkaan tulisi pyrkiä kasvattamaan näitä eroja, vaan tasoittamaan niitä, jotta jokaisella olisi mahdollisuus päästä elämässään eteenpäin. PISA-tulokset osoittavat valitun koulutuspoliittisen linjan toimineen kohtuullisen hyvin. Siksi tätä koulutuspoliittista linjaa on edelleen järkevää noudattaa, sillä pienellä kansakunnalla ei ole varaa menettää yhtään kansalaista syrjäytymiskierteeseen." Valiokunta uudistaa edellä todetun lisäksi lausunnossaan esille tuomansa tarpeen nostaa perusopetuksen rahoitustasoa ja turvata kolmiportaisen tuen rahoitus oppilaiden tarvetta vastaavasti. Valiokunta kiinnitti huomiota myös koulujen eriytymiskehitykseen ja totesi, että merkittävä keino koulujen eriytymisen torjumisessa ja erityisesti heikenevien alueiden koulujen tukemisessa on vahvistaa luottamusta omaan lähikouluun. Se voisi kannustaa perheitä valitsemaan oman lähikoulun ja vähentää myös asuinalueiden eriytymistä. Laadukas lähikoulu tarkoittaa sekä panostuksia koulujen pedagogisiin valmiuksiin että esimerkiksi sosiaalisiin ongelmiin ja kiusaamiseen puuttumista. Tärkeää on, että maamme jokainen peruskoulu pystyy antamaan opetuksen ja tuen, jotka luovat oppilaille mahdollisuudet saada riittävä yleissivistys ja tarvittavat sosiaaliset taidot perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin. Valiokunta pitää tärkeänä, että tulevaisuuden perusopetusta rakennettaessa edellä todetut asiat otetaan huomioon.

Vaikka Suomessa on toimiva koulutusjärjestelmä ja lapsiasiavaltuutetun kertomuksenkin mukaan kansallinen lainsäädäntömme ottaa lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteet varsin kattavasti huomioon, meillä on kehitettävää. Oikeus päästä osalliseksi varhaiskasvatuksesta ja koulutuksesta ei vielä riitä takaamaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon tosiasiallista toteutumista. Näiden palvelujen sisällä on tehtävä töitä sen eteen, että jokaisella lapsella ja nuorella on omista lähtökohdistaan riippumatta mahdollisuus käyttää potentiaalinsa täysimääräisesti ja tulla hyväksytyksi yhteisössään. Vain hyvinvoiva lapsi ja nuori voi oppia, joten senkin vuoksi on välttämätöntä toimia lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp

Kuluvan vuoden maaliskuussa Valtion nuorisoneuvoston ja Nuorisotutkimusverkoston yhdessä julkaiseman Nuorisobarometrin haastattelujen perusteella peruskoulukokemuksilla, kouluyhteisöllä ja sen vuorovaikutuskulttuurilla on suuria ja pitkäkestoisia seurauksia nuorten koulutuspoluille ja hyvinvoinnille. Ne nuoret, jotka kokivat kuuluvansa kouluyhteisöön ja pitivät koulunkäyntiä mukavana, ovat myöhemmin pärjänneet opinnoissaan hyvin. Vastaavasti sekä koulussa kiusatuilla että kiusaavilla on suuri riski jäädä kokonaan koulutuksen ulkopuolelle. Peruskoulukokemuksilla on vaikutusta paitsi myöhempiin koulupolkuihin myös elämään laajemmin, sillä myönteiset kokemukset ovat yhteydessä nuorten korkeampaan elämään tyytyväisyyteen. KIVA-koululle, vertaissovittelulle ja muulle koulukiusaamisen aktiiviselle torjumiselle Nuorisobarometri osoittaa selkeän tarpeen. Koulu on merkittävä sosiaalinen yhteisö, joka paitsi opettaa sosiaalisuutta myös sulkee sen piiristä ulkopuolelle. Vaikeasti tavoitettaville, ns. NEET-nuorille, tehty erillisbarometri osoitti, että ystävien puute ja yksinäisyys ovat suurimpia riskejä syrjäytymiselle. Valiokunta korostaa, että tulevaisuuden hallinnollisissa uudistuksissa on syytä huolehtia näiden nuorten osallisuuden sekä itsenäistymisen ja yhteiskuntaan kiinnittymisen tuesta.

Vaikka yhteiskunnan on vaikeaa vaikuttaa ihmisten välisiin suhteisiin, tulee huolehtia siitä, että lasten ja nuorten instituutioissa, kuten päiväkodeissa ja kouluissa, osataan tukea lasten ja nuorten keskinäisiä suhteita. Niin perusopetuksessa kuin toisen asteen koulutuksessa on syytä panostaa viihtymiseen ja osallisuuden kokemuksiin. Valiokunta toteaa, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamista ja kiusaamisen ehkäisemistä on käsitelty eri yhteyksissä. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön kiusaamisen ehkäisyä ja työrauhan edistämistä koskevan työryhmän loppuraportissa (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:16) esitetään useita kehittämis ehdotuksia. Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota kiusaamiseen ja painottaa sen nollatoleranssia: varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa sen jokaisella asteella sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan toiminnoissa tulee ottaa käyttöön tehokkaat toimet kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi. Toimenpiteiden vaikuttavuutta tulee seurata aktiivisesti sitä koskevan tiedon saamiseksi ja tarvittaviin lainsäädäntö- ym. toimenpiteisiin ryhtymiseksi. **(Valiokunnan kannanotoesitys)**

Varhaiskasvatuksessa, koulutuksessa ja vapaa-ajan toiminnoissa tulee turvata yhdenvertainen asema eri vähemmistöryhmiin kuuluville, esimerkiksi vammaisille, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille, maahanmuuttajille, romaneille ja saamenkielisille. Huomiota tulee kiinnittää myös perheiden moninaisuuteen. Erilaisilla perheillä, kuten sateenkaari-, adoptio-, sekä yhden tai kahden vanhemman perheillä, ja niiden lapsilla on oltava mahdollisuus olla yhdenvertainen ja luonteva osa yhteisöä. Valiokunta huomauttaa, että tässä on vielä tehtävää. Esimerkiksi sukupuolen moninaisuuden nykyistä paremmalle ymmärtämiselle ja siihen perustuvalla hyväksynnällä on tarvetta. Muun muassa translasten (kokemus omasta sukupuolestaan ei vastaa lapselle syntymässä määritellyä sukupuolta) kohdalla tämä tarkoittaa heidän mahdollisuuttaan elää oman identiteettinsä mukaisessa roolissa (sosiaalinen transitioituminen) ilman leimautumista ja syrjintää. Yksi keskeinen sosiaalisesti transitioitunutta lasta tai nuorta suojaava tekijä on hänen identiteettiinsä sopiva kutsumanimi ja sen käytön mahdollistaminen myös koulun arjessa ja hallinnossa. Lasten ja nuorten palveluja järjestävillä tahoilla on osaltaan vastuu siitä, että jokainen lapsi ja nuori voi tuntea tulevansa hyväksytyksi ja kuuluvansa joukkoon. Varhaiskasvatuksessa, koulussa ja oppilaitoksissa yhdenvertainen kohtelu ja ihmisoikeuskasvatus ulottuvat paitsi arkipäivän toimintaan myös opetuksen sisältöihin. Toisen ihmisen kunnioittamisen edellyttäminen ja aikuisten lapsille näyttämä esimerkki ovat tärkeitä, sillä suuri osa käyttäytymisestä omaksutaan malli-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp

oppimisella. Opetuksen sisällön, oppimateriaalin esimerkit ja kuvitus mukaan lukien, tulee tukea yhdenvertaisuuden ja sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteita.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tulee kiinnittää huomiota siihen, että oppilaiden ja opiskelijoiden lakisääteinen oikeus turvalliseen ja terveelliseen oppimisympäristöön toteutuu. Opetushallitus on julkaissut tätä teemaa koskevaa tukimateriaalia koulujen ja oppilaitosten käyttöön. Tuorein julkaisu, Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa (OPH-34-2018), sisältää taustatietoa ja käytännön toimintaohjeita eri osapuolille. Valiokunta toteaa, että oppaat ovat tärkeitä tiedon lisäämiseksi ja avuksi yksittäisiä ongelmia ratkaistessa.

Kertomuksessa tuodaan esille ekososiaalinen sivistys. Valiokunta pitää tätä näkökulmaa tärkeänä ja toteaa, että mainittu käsitepari sisältyy esimerkiksi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, jonka mukaan sen "johtajuutena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamis pohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudella".

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on harrastuksilla suuri merkitys. Valiokunta on tuonut valtion vuoden 2017 talousarviosta antamassaan lausunnossa (SiVL 8/2016 vp) esille sen, että jokaisella lapsella ja nuorella on hyvä olla vähintään yksi harrastus. Mielekäs vapaa-ajan toiminta antaa mahdollisuudet onnistumisen kokemuksiin, elämyksiin ja yhdessä tekemiseen. Tämä edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä kasvua yhteiskunnan jäsenyyteen. Kertomuksen valiokuntakäsittelyn asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille, että osa lapsista ei pääse mukaan harrastuksiin perheensä heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Valiokunta painottaa, että jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus vähintään yhteen harrastukseen. **(Valiokunnan kannanottoesitys)**

Lasten ja nuorten palvelujärjestelmä

Kertomuksessa ei oteta kantaa yksittäisiin palveluihin, mutta kritisoidaan palvelujärjestelmän sektoroitumista ja professioiden valtaa. Asiantuntijakuulemisessa kiinnitettiin huomiota palvelujen hajanaisuuteen ja rakenteellisiin ongelmiin: palvelut muodostetaan rakenteiden eikä ihmisten tarpeiden perusteella, lasten ja nuorten sekä vanhempien kokemuksia ja näkökulmia ei oteta huomioon ja tuen tarpeessa olevan on jonotettava palveluja. Lisäksi tietojärjestelmät koetaan toimimattomiksi ja hajanaisiksi, ja tiedot niiden välillä eivät kulje. **(Valiokunnan kannanottoesitys)**

Kertomus ei sisällä systemaattista tietoa palvelujen vaikuttavuudesta lasten ja nuorten hyvinvointiin ja terveyteen tai laskelmia eri vaihtoehtojen välisistä vaihtoehtoiskustannuksista. Siinä oletetaan, että palvelujen lisääminen johtaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden sekä osaamisen kohentumiseen. Kertomuksessa todetaan, että "kun ammattihenkilöt ovat kokeneet kohtuutonta kuormitusta, jokaisessa instituutiossa on ratkaisuksi esitetty heidän lukumääränsä lisäämistä", mutta palvelujen määrän lisäämisen ja vaikuttavuuden parantumisen välisen yhteyden tueksi ei ole tuotettu evidenssiä. On huomattava, että lapsen tai nuoren auttamiseksi ei aina tarvita tietyn sektorin ammattihenkilöä, vaan tukena voi olla myös välittävä ja luotettava aikuinen.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp

Valiokunta katsoo, että parhaiten lapsia ja nuoria hyödyttävät palvelut, jotka tukevat heitä heidän luonnollisissa kehitysyhteisöissään ja soveltavat tuen lapsen ainutlaatuisen kehitykseen. Myös silloin, kun kehityshaasteet vaativat erikoistunutta osaamista, tuen tavoitteena tulee olla lapsen välittömän auttamisen rinnalla lapsen kasvukeskityksen pulmien tunnistaminen ja poistaminen. Palvelujen järjestämisen tulee perustua lasten ja nuorten, heidän perheidensä sekä ammattihenkilöstön yhteistoimintaan. Ongelmiin erikoistuneen osaamisen tulee tukea universaalipalveluja. Monimutkaistuvassa yhteiskunnassa lasten ja lapsiperheiden palvelujen tulevaisuuden tarinan keskeisin kysymys on kokonaisuuden johtaminen hallintorakenteiden muuttuessa.

Sote-uudistuksen myötä eri toimijoiden välinen yhteistyö rakentuu uudella tavalla, kun sivistystoimen palvelut jäävät kuntaan ja sote-palvelut siirtyvät maakunnan järjestämisvastuulle vuonna 2020. Lasten ja nuorten arki rakentuu jatkossakin sivistystoimen palveluiden ympärille. Valiokunta korostaa, että sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanossa tulee mieltä huolellisesti lasten ja nuorten palvelujen järjestäminen. Kunnissa ja maakunnissa on muokattava palveluprosessit sellaisiksi, että palvelut ovat helposti saavutettavissa ja että ne vastaavat oikea-aikaisesti ja vaikuttavasti lasten ja nuorten tarpeisiin. On varmistettava, että lapset ja nuoret saavat esimerkiksi tarvitsemansa opiskeluhoitojen tuen äidinkielenään olevalla suomen tai ruotsin kielellä, sekä kiinnitettävä huomiota ongelmien ennalta ehkäisyyn ja niiden korjaamiseen.

Palvelujärjestelmän kokonaisvaltaisen kehittämisen esteet liittyvät sektorikohtaisen taloudellisen ja hallinnollisen ohjauksen lisäksi ammatillisten perustehtävien määrittelyyn ja työnjakoon. Kertomuksessa pohditaan universaalipalvelujen kokonaisuutta ja sen yhteydessä mm. kysymystä, olisiko neuvolatyön ja varhaiskasvatuksen aika yhdistyä yhdeksi kokonaisuudeksi. Pohdinta jatkuu valtakunnallisessa lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa LAPEssa, jonka yhteydessä kaikissa maakunnissa kehitetään perhekeskustoimintamallia. Esimerkiksi Kainuussa on useiden vuosien ajan kehitetty maakunnallista perhekeskustoimintaa yhteistyön verkostoksi, johon kuuluvat Kainuun soten toimijoiden lisäksi kuntien varhaiskasvatus, koulu- ja nuorisotoimet, eri järjestöjen ja seurakuntien sekä yksityisten tahojen toimijat ja perheet. LAPEssa sovitetaan yhteen sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen palveluja lasten ja nuorten oppimisen ja opiskelun tukemiseksi, hyvinvoinnin vahvistamiseksi ja eriarvoisuuden pysäyttämiseksi. Muutoksella vahvistetaan peruspalveluja ja siirretään painopistettä ehkäiseviin sekä varhaisen tuen palveluihin. Lasten, nuorten ja perheiden osallistumista lisätään sekä vanhemmuuden tukea vahvistetaan. Muutosohjelma vahvistaa lapsen oikeuksiin ja tietoon perustuvaa toimintakulttuuria päätöksenteossa. Muutosta tehdään koko valtakunnan tasolla yhteistyössä järjestöjen ja seurakuntien kanssa. LAPE-muutostyössä otetaan huomioon maakunta- ja soteuudistuksien tuoma muuttuva toimintaympäristö. Valiokunta pitää hanketta tärkeänä lasten ja nuorten palvelujen vaikuttavuuden turvaamiseksi ja korostaa huolehtimista siitä, että hankkeen aikana luodut hyvät käytännöt jäävät osaksi jatkuvaa toimintaa.

Lapsi- ja perhetutkimus

Lapsiasiavaltuutetun kertomuksen useissa kohdissa todetaan, että lapsia koskeva tieto on hajanaisista ja vaikeasti sovellettavaa. Lapsia ja lapsuutta koskeva tutkimus on hajautunut tieteenalotain eri yliopistoihin ja niissä erillisiin hankkeisiin. Tiedon järjestelmällinen kerääminen, kokoaminen ja jalkauttaminen on puutteellista.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp

Valiokunta katsoo, että lasten ja perheiden asemaa tulee selvittää monipuolisesti ja eri näkökulmista. On hyvä, että tähän liittyvää tutkimusta tehdään eri paikoissa. Uusien instituuttien perustamisen sijasta tarkoituksenmukaisempaa on huolehtia tutkimustiedon koordinoinnista, keräämisestä ja jakamisesta. Siihen on kiinnitetty huomiota aikaisemmin. Eduskuntaryhmät tekivät viime vuoden lopulla Suomen satavuotista itsenäisyyttä juhlistavaksi päätökseksi yhteisen lakialoitteen (LA 78/2017 vp) Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön valtuuskunnan asettamiseksi ja Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö sr:n (Itla) pääoman kartuttamiseksi merkittävästi (enintään 50 miljoonan euron arvosta valtion omistamia osakkeita vastikkeetta). Sivistysvaliokunta piti mietinnössään (SiVM 13/2017 vp) esitystä erittäin tarpeellisena. Säätiön toiminnan tarkoituksena on saattaa vanhempien, palveluntuottajien ja päätöksentekijöiden ulottuville tieteellisesti tutkittua tietoa, jolla on osoitettu olevan vaikutusta kasvatukseen, huollon ja koulutuksen sekä laajemminkin lasten elämänolosuhteita koskevan toiminnan ja päätöksenteon parantamiseen ja kehittämiseen. Säätiön ensisijainen tehtävä on edistää tutkitun tiedon soveltamista käytäntöön. Säätiö käyttää toiminnassaan olemassa olevaa kansallista ja kansainvälistä tutkimusta, joka on sovellettu Suomen olosuhteisiin. Säätiö voi myös harjoittaa omaa tai rahoittaa ulkopuolista tutkimusta. Mahdollinen oma tutkimustoiminta on luonteeltaan lähinnä saatua tutkimustietoa täydentävää.

Lopuksi

Lapsiasiavaltuutetun ensimmäisessä eduskunnalle annetussa kertomuksessa on runsaasti mielenkiintoista aineistoa lapsipolitiikan historiasta ja tulevaisuudesta. Se on tieteellisesti ja historiallisesti varteenotettava kuvaus suomalaisesta lapsipolitiikasta, jolla on merkitystä myös 2010-luvun lapsipolitiikan perusteiden ja tavoitteiden selkeyttämisessä. Käsiteltävänä oleva kertomus on ensimmäinen laatuaan, joten on ymmärrettävää, että se on hyvin laaja. Siinä on pohjatietoa seuraavia kertomuksia ajatellen, ja se on hyödyllinen myös opetuksessa ja tutkimuksessa käytettäväksi.

Valiokunta toteaa, että seuraavien kertomusten kohdalla on hyvä rajata kertomuksen laajuutta ja sisältöä, jotta sen merkitys kansanedustajien tietoperustan vahvistajana korostuu asianmukaisesti. Siinä voi keskittyä esimerkiksi hallituskauden avainprosessien ja -ohjelmien vaikuttavuuden arviointiin. Kertomuksen käyttökelpoisuutta lisäisi se, että sille olisi valittu tietty teema ja siihen sisältyisi tilastoliite. Seuraavissa kertomuksissa voisi lapsen oikeuksien kuvaamisen sijasta tuoda esiin oikeuskäytäntöä ja tilannetietoa lasten oikeuksien toteutumisesta, sekä onnistumisia että puutteita. Nyt käsiteltävänä olevasta kertomuksesta ei helposti saa selville esimerkiksi sitä, kuinka paljon lapsiin on Suomessa kohdennettu resursseja, miten niiden määrä on aikaa myöten kehittynyt suhteessa muihin ryhmiin ja miten nämä resurssit jakautuvat eri sektoreiden kesken.

Lapsiasiavaltuutetun kertomus esittelee kattavasti asiakirjoja ja linjauksia eri aloilta ja osoittaa, kuinka johdonmukaisesti eri sektoreiden viranomaiset ja työryhmät ovat edistäneet lapsipolitiikkaa eri vuosikymmeninä. Valiokunta toteaa, että tuotettuja asiakirjoja on paljon, mutta avoimeksi jää, onko määrä näkynyt vastaavana lisäyksenä toimenpiteissä sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnissa ja terveydessä. Tätä on syytä analysoida.

Valiokunta huomauttaa, että kertomuksessa käsitellään nuorisoikäisiä vain vähän. Nuoriin kiinnitetään huomiota lähinnä ongelmaviitekehyksessä: pohdittaessa velkaantumista, mielenterveyden häiriöitä, koulupudokkuutta ja syrjäytymistä. Nuorten arkeen ja palveluihin ei juuri oteta kan-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp

taa, vaikka nuorisoi-ikä on juuri se vaihe, jolloin moni lapsi putoaa niin arjen kuin palvelujärjestelmän aukkoihin tai välitiloihin. Esimerkiksi sivistysvaliokunnan toimialaan kuuluvat nuorten vapaa-aika, liikunta, nuorisotyö ja nuorten kulttuurit jäävät kokonaan kertomuksen ulkopuolelle.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Eduskunta edellyttää, että lapsiasiavaltuutetun kertomuksen johdosta lasten ja nuorten aseman parantamiseksi ryhdytään seuraaviin toimenpiteisiin:

- 1. laadittavaan lapsi- ja perhepolitiikan strategiaan sisällytetään valtioneuvoston velvollisuus seurata ja arvioida konkreettisin mittarein asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden onnistumista,*
- 2. valtioneuvosto varmistaa, että varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan toimintojen järjestäjillä on käytössään tehokkaat toimet kiusaamisen ja häirinnän nollatoleranssin saavuttamiseksi, ja että toimien vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan,*
- 3. valtioneuvosto edesauttaa kaikin käytettävissään olevin keinoin sitä, että jokaiselle lapselle luodaan tosiasialliset mahdollisuudet omaan harrastukseen,*
- 4. valtioneuvosto selvittää henkilötietojen käsittelyä koskevien tietojärjestelmien toimivuuden, myös eri hallinnonalojen välillä, ja sen perusteella ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin toimivien ja tehokkaiden järjestelmien luomiseksi.*

Helsingissä 9.5.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sari Multala kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Kimmo Kivelä sin
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Mikaela Nylander r

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp

jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Sami Savio ps
jäsen Raija Vahasalo kok
varajäsen Timo Heinonen kok
varajäsen Pia Viitanen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen

**Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp
Eriävä mielipide 1**

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Kuten lapsiasiavaltuutettu toteaa, on YK:n lapsen oikeuksien komitea vaatinut Suomelta kansallista lapsipolitiikkaa linjaavaa strategiaa. Tätä tukee lapsiasiavaltuutetun huomio siitä, että hyvinvointivaltio alisuoriutuu kerta toisensa jälkeen syrjäytymisen ehkäisyssä ja osallisuuden vahvistamisessa. Vaikka ongelmat nähdään, niin silti osaamistaso laskee ja alueellinen sekä sosiaalinen epätasa-arvo kasvaa. Kehittämistoimet ovat sirpaleisia ja lyhytjänteisiä, ja syvälliset yhteiskuntapoliittiset toimet loistavat poissaolollaan. Valtioneuvoston, eduskunnan ja kaikkien päättäjien on otettava vastuu Suomen lapsista ja tulevaisuudesta.

Sosialidemokraatit haluavat kääntää lasten ja nuorten eriarvoistumiskehityksen laskuun ulottamalla myönteisen erityiskohtelun kaikkiin lasten ja nuorten palveluihin muodostamalla päiväkoodeista, kouluista ja oppilaitoksista lasten ja nuorten hyvinvointikeskuksia, jotka tavoittavat luontevasti jokaisen lapsen ja nuoren arjen luonnollisissa kehitysympäristöissä tukien oikea-aikaisesti heidän kasvuaan ja kehitystään mahdollistaen moniammatillisen tuen katkeamattomasti koko koulutuspolun ajan yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Sosialidemokraatit olisivat toivoneet sivistysvaliokunnan ottavan lausunnossaan lapsiasiavaltuutetun kertomuksesta aktiivisemmän roolin esitettyjen toimenpiteiden toimeen saattamiseksi.

Lapsistrategia

Useissa valiokunnan kuulemissa asiantuntijalausunnoissa korostettiin tarvetta kansallisen lapsistrategian luomiseksi. Tätä on syytä korostaa.

Talouden paineessa tarvitaan laajaa kokonaisuudistusta, jonka keskiössä on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen tarkoittama lapsen etu ja siitä johdettuna lapsilähtöisyys ja perhelähtöisyys. Pitkäkestoisessa uudistusohjelmassa tulee kehittää kaikkia lapsiperheiden palveluja yhdistävä tavoitemalli.

Lasten ja lapsiperheiden palveluiden tulee muodostaa jatkuva kokonaisuus raskauden alusta siihen saakka, kunnes lapsi on varttunut ottamaan omaa vastuuta tulevaisuudestaan. Tätä kokonaisuutta tulee ohjata yhteinen järjestämisvastuu, johtaminen, tiedon hallinta, talous ja arviointi. Jokaisella lapsella ja hänen perheellään tulee olla yksi ja yhteinen arviointi- ja palveluohjelma, joka laajenee, kun tuen tarve kasvaa. Yhteisenä tavoitteena on lasten kasvukehosysteemien vahvistaminen niin, että ongelmiin erikoistuneiden palvelujen tarve vähenee.

Lapsi- ja perhepolitiikan valmistelu, toimeenpano, ohjaus ja seurannan ja arvioinnin vastuu valtionhallinnossa tulee keskittää opetus- ja kulttuuriministeriölle. OKM hallinnoi euroina yli 80 prosenttia lapsi- ja perhepalveluista.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp

Eriävä mielipide 1

Syrjimättömyysvelvollisuus

Syrjimättömyysvelvollisuuden kannalta suurin kysymys on oppivelvollisuuden yläikäraja, joka lopettaa eniten tukea tarvitsevien lasten tukemisen kaksi vuotta ennen kuin he ovat saavuttaneet lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisen lapsuuden yläikärajan. Miksi suunnitelmalliset universaalipalvelut on rajattu 18. ikävuoteen saakka on vain niille lapsille, jotka etenevät menestyksellisesti toisen asteen koulutuksessa? Lapsen oikeuksien sopimukseen perustuva syrjimättömyysvelvollisuus vaatii käytännössä, että vastaava suunnitelmallinen ja erityiset tarpeet huomioonottava tuki järjestetään myös niille, jotka eivät perusopetuksen päättyessä ole edenneet toisen asteen koulutuksessa tai ovat jääneet kokonaan sen ulkopuolelle. Erityisesti on huomattava, että syrjimättömyysperiaatteen soveltaminen ei tarkoita identtistä kohtelua. Kun tämä muistetaan, jokaiselle toisen asteen koulutuksesta putoavalle tulisi järjestää ainakin 18. ikävuoteen saakka keskimääräistä paremmin resursoitua tukea kuin mitä toisen asteen koulutus ja sen opiskelijahuolto tarjoavat. Lapsen oikeuksien sopimusta sovelletaan alle 18-vuotiaisiin.

Kun tätä ikärajaa 1980-luvulla harkittiin, esillä oli sen joustava tulkinta. Tuntuisikin perustellulta jatkaa sopimuksen edellyttämää erityistä huolenpitoa nuorista heidän 18. syntymäpäivänsä jälkeenkin silloin, kun kypsyminen itsenäiseksi aikuiseksi etenee keskimääräistä hitaammin. Suunnitelmallinen tuki voisi jatkua esimerkiksi 21. ikävuoteen, joka on lastensuojelun jälkihuollon yläikäraja. Ketään ei hukattaisi ennen 21. ikävuotta, jolloin ei myöskään tarvittaisi erikoistuneita palveluja hukattujen löytämiseen. Tämän suuntaisen tulevaisuuden tarinan mahdollisuus toteutua ratkaistaan käytännössä lasten ja lapsiperheiden palveluiden työyhteisöjen muodostamisessa: ohjaavatko tulevaisuuden työyhteisöjen muodostamista lasten ja lapsiperheiden tuen tarve ja sen edellyttämän osaamisen kirjo kokonaisuutena vai vakiintuneiden instituutioiden rajat ja ammattitutkinnot.

Oikeusturva

Lasten ja nuorten näkökulmasta kasvatus- ja opetussektorin lainsäädäntöä pitäisi täsmentää. Se ei nyt turvaa yhdenvertaisia palveluita. Tämän lisäksi on valitettavaa, että jälkikäteiset oikeusturvakeinot eivät ole aina käytettävissä eivätkä tehokkaita.

Sivistyksellisten perusoikeuksien ennakollinen ja jälkikäteinen oikeusturva tulee yksinkertaistaa ja muuttaa lapsi- ja perheystävällisemmäksi. Samassa yhteydessä, kun sujuvoitetaan valitusprosesseja ja uudistetaan valtion aluehallintoa, on selvítettävä lasten ja nuorten perusoikeuksien ja oikeusturvan keskittämistä yhdelle taholle nykyisen hajanaisen järjestelmän sijaan. Tämä turvaisi nykyistä paremmin sen, että päätöksenteossa kokonaisvaltaisemmin ja kattavammin otettaisiin huomioon lapsen etu ja perusteluihin kirjattaisiin näkyviin, mitä niillä kulloinkin on tarkoitettu.

On syytä pohtia, olisiko lasten ja nuorten kasvatus- ja koulutusasioiden oikeusturvakysymyksiä käsittelevät aluehallintovirastojen vastualueet, lapsiasiavaltuutetun toimisto, hallinto-oikeuksien kasvatus- ja koulutusvalitukset sekä oikeusasiamiehen kasvatus- ja koulutuskysymyksiä koskevat kanteluoikeudet mahdollista yksinkertaistaa menettelyllisesti ja muutoksenhakuajkojen suhteen. Lisäksi tulisi arvioida, voitaisiinko näiden eri tahojen resurssit ja osaaminen keskitää yhdeksi lasten ja nuorten oikeuskeskukseksi (LANO), jolla olisi toimivat ohjaus- ja sanktiokeinot. Tällä taholla olisi kokonaisvastuu lasten ja nuorten perusoikeuksien ja oikeusturvan tilas-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp
Eriävä mielipide 1

ta, sen kehittämisestä ja seurannasta sekä toimivalta puuttua havaittuihin lainvastaisuuksiin tarvittaessa tehokkain sanktiokeinoin.

Varhaiskasvatus

Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen ja yli 3-vuotiaiden ryhmäkokojen kasvattaminen Sipilän hallituksen toimesta on ollut yksi hallituksen eniten eriarvoistumista kasvattanut teko. Hallituksen esitys varhaiskasvatuslaiksi on tällä hetkellä eduskunnan käsiteltävänä, ja nyt on erinomainen hetki kumota nämä toimet.

OECD:n laskelmien mukaan yhden euron panostus varhaiskasvatukseen tuottaa yhteiskunnalle seitsemän euroa. Panostus vaikuttaa lapsen koko elämään parempana koulutustasona ja pidempänä työurana ja sitä kautta koko elämänlaatuun. Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen ja yli 3-vuotiaiden ryhmäkokojen suurentaminen vaarantavat varhaiskasvatuksen laadun. Nämä varhaiskasvatuksen heikennykset tulevat suomalaiselle yhteiskunnalle todella kalliiksi ja jättävät pysyviä jälkiä suomalaisten lasten ja perheiden hyvinvointiin.

Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajoittaminen on johtanut siihen, että kuntakohtaiset ratkaisut eroavat toisistaan. Kaikilla lapsilla ei ole enää yhtäläistä oikeutta laadukkaaseen varhaiskasvatukseen taustasta, vanhempien työmarkkina-asemasta ja asuinpaikasta riippumatta. Samassa yhteydessä päätetty varhaiskasvatuksen yli 3-vuotiaiden lapsiryhmien suurentaminen on toteutettu tai jätetty toteuttamatta ympäri maata hyvin eri tavalla. Yhdessä nämä varhaiskasvatuksen säästöt ovat johtaneet siihen, että lapsiryhmien suuruus vaihtelee hyvin paljon asuinpaikasta riippuen. Lasten ja perheiden eriarvoisuus on kasvanut riippuen siitä, missä kunnassa he asuvat.

Selvityksessä varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista (VaKaVai VNK 2017) todetaan: Vuoden 2016 lainsäädännön muutoksiin liittyen kunnat ovat käyttäneet itsehallintoon perustuvaa oikeuttaan ja ratkaisseet eri tavoin kysymykset lapsen subjektiiivisestä varhaiskasvatusoikeudesta sekä lasten ja aikuisten välisestä suhdeluvusta päiväkotiryhmissä. Osassa kuntia ja päiväkoteja lapsiryhmien kokoonpanot ovat moninaisia, ryhmissä esiintyy lasten vaihtuvuutta ja lasten määrä ryhmissä on kasvanut. Työntekijöiden ja vanhempien keskuudessa näitä muutoksia arvioitiin kriittisesti. Työntekijöiden mukaan heidän mahdollisuutensa lasten yksilölliseen huomioimiseen olivat vähentyneet. Työntekijät kuvasivat myös levottomuuden, melun, tilojen ahtauden ja vaaratilanteiden lisääntyneen päiväkodeissa. Vanhemmat kritisoivat muutosten heikentäneen lasten ja perheiden tasavertaisuutta ja lasten vertaissuhteiden pysyvyyttä.”

Lasten ja aikuisten suhdeluvun tulee mahdollistaa laadukas varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen laadun tulee olla tasalaatuisia kunnasta tai varhaiskasvatuspaikasta riippumatta. Sosialidemokraatit haluavat taata korkealaatuisella varhaiskasvatuksella yhdenvertaiset mahdollisuudet jokaiselle lapselle palauttamalla täysi oikeus varhaiskasvatukseen ja riittävät ryhmäkoot ja tarjoamalla kolmiportaista tukea sekä nostamalla varhaiskasvatuksen osallistumisastetta eurooppalaiselle tasolle edeten asteittain kohti maksutonta varhaiskasvatusta.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp Eriävä mielipide 1

Oppivelvollisuus

Sosialidemokraatit haluavat, että nykyinen 9-vuotinen peruskoulu jatkuu saumattomasti 3-vuotisella toisella asteella, josta muodostuu oppivelvollisuus. Myös koulun aloitusta tulee joustavoittaa siten, että esiopetus järjestetään joustavasti 5—6-vuotiaille mahdollistaen joustava koulunaloitusikä.

Talouspolitiikan arviointineuvoston mukaan oppivelvollisuusiän nosto 18 vuoteen nostaisi merkittävästi toisen asteen tutkinnon suorittavien osuutta ikäluokasta ja tämä tuottaisi merkittävää hyötyä kyseessä olevien henkilöiden työllisyydelle ja tuloille. Tämä näkyy pitkällä aikavälillä myös julkisen talouden tilan paranemisena. Oppivelvollisuuden nosto olisi suoraviivainen, hyvin kohdentuva sekä kustannustehokas tapa parantaa koulutuksen ulkopuolelle jäävien työmarkkina-asemaa.

Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus ovat osana peruskoulutusta, jonka loputtua kaikilla on valmiudet jatko-opintoihin, läpi elämän jatkuvaan oppimiseen ja laaja yleissivistys. Osa suuntautuu enemmän opintojen jatkamiseen korkeakouluissa ja ammatillisen osaamisen ja ammattitaidon hankkimiseen.

Sosialidemokraatit haluavat, että peruskoulun päätyttyä kaikilla on vahvat kansalaistaidot, joiden avulla pärjääminen ja osallisuus muuttuvassa yhteiskunnassa on mahdollista.

Lopuksi

Lapsiperheiden arkea tuetaan palauttamalla lapsilisän ja muiden perhe-etuuksien indeksisidonnaisuus ja verotuksen lapsivähennys sekä muodostamalla lasten ja perheiden palveluista yhdessä varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa jatkuva matalan kynnyksen kokonaisuus raskauden alusta asti, kunnes lapsi ja nuori on varttunut ottamaan vastuuta tulevaisuudestaan.

Sosialidemokraatit haluavat perhevapaaudistuksen, jossa perhevapaat joustavat erilaisten perheiden tarpeiden mukaan ja jonka avulla perhevapaat jakautuvat tasapainoisemmin vanhempien kesken vanhemmuutta tukien sekä jossa joustavoitetaan samalla palveluita ja työelämän käytäntöjä, jotta työn ja perhe-elämän yhdistäminen helpottuu.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa sivistysvaliokunnan lausunnossa esitetyn kannanoton lisäksi hyväksyttäväksi seuraavan kannanoton:

Eduskunta edellyttää, että kertomuksen johdosta ryhdytään seuraaviin toimiin:

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp
Eriävä mielipide 1

- 1. lasten ja lapsiperheiden palveluista muodostetaan jatkuva kokonaisuus raskauden alusta siihen saakka, kunnes lapsi on varttunut ottamaan omaa vastuuta tulevaisuudestaan. Lapsi- ja perhepolitiikan valmistelu, toimeenpano, ohjaus, seuranta ja arvioinnin vastuu valtionhallinnossa tulee keskittää opetus- ja kulttuuriministeriölle,*
- 2. varhaiskasvatuksen subjektiivinen päivähoito-oikeus palautetaan,*
- 3. varhaiskasvatuksen ryhmäkokoja pienennetään vähintään nykyistä lakia edeltävään tasoon,*
- 4. oppivelvollisuus laajennetaan koskemaan myös toinen aste ja*
- 5. suunnitelmallinen ja erityiset tarpeet huomioonottava tuki jatketaan 21. ikävuoteen asti.*

Helsingissä 9.5.2018

Jukka Gustafsson sd

Eeva-Johanna Eloranta sd

Pia Viitanen sd

Li Andersson vas (yhtyy erivän mielipiteen kannanoton kaikkiin kohtiin)

Mikaela Nylander r (yhtyy eriävän mielipiteen kannanoton kohtaan 2)

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp
Eriävä mielipide 2

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Lapsiasiavaltuutetun eduskunnalle antama kertomus on laaja ja tervetullut katsaus lasten ja nuorten asemasta tämän päivän Suomessa. Kertomukseen sisältyy lukuisia hyviä uusia näkökulmia ja avauksia, joihin Perussuomalaisten valiokuntaryhmä yhtyy. Kertomukseen sisältyvien seikkojen lisäksi haluamme tuoda esiin seuraavia näkökulmia.

Perussuomalaisten mielestä lasten kasvatustavastuu on ensisijaisesti aina kodilla, mutta myös esimerkiksi kouluilla on vastuunsa. Koska yhteiskunnassamme esiintyy koko ajan enemmän ns. häiriökäyttäytymistä, on meidän huolehdittava, että oppimisen ja kasvatuksen edellytykset eivät muurene. Tämä edellyttää, että myös perheiden mahdollisuuksia toimia ja tehdä päätöksiä omista lähtökohdistaan korostetaan ja vahvistetaan lainsäädännöllisin keinoin.

Toiseksi Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että peruskoulun opetusryhmille tulee säätää enimmäiskoot. Erityisoppilaita ei pidä väkisin yrittää integroida normaaleihin luokkiin, vaan heille on tarvittaessa järjestettävä omaa erityisopetusta pienryhmissä.

Tällä hetkellä päiväkodeissa on pulaa työntekijöistä ja liian suuret ryhmäkoot ovat yleinen ongelma. Ryhmäkokojen pienentämisen myötä varsinaiseen varhaiskasvatukseen jäisi paremmin aikaa.

Kiinnitämme huomiota myös siihen, että koulukiusaaminen on edelleen vakava ongelma ja sitä esiintyy uusissa muodoissa. Kiusaaminen johtaa tutkimustulosten valossa usein vakaviin sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin sekä lisää syrjäytymisriskiä, jos siihen ei puututa tarpeeksi tehokkaasti ja riittävän ajoissa. Vaikuttavaan ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen on panostettava, jotta kiusaamista saadaan vähennettyä. Yhtenä uutena tehokkaana keinona tähän olisi uusi erityinen koulurauha-asiamies, joka vastaisi kunnan tai tietyn alueen perusasteen koulujen haastavien kiusaamistapausten ratkomisesta.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että valiokunnan lausuntoon sisältyvät lausumaehdotukset ovat kannatettavia. Lausuntoon sisältyvien lausumaehdotusten lisäksi ehdotamme kolmea uutta lausumaa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa sivistysvaliokunnan lausunnossa esitetyn kannanoton lisäksi hyväksyttäväksi seuraavan kannanoton:

Eduskunta edellyttää, että kertomuksen johdosta:

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2018 vp
Eriävä mielipide 2

- 1. hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla perheiden mahdollisuudet toimia ja tehdä päätöksiä omista lähtökohdistaan korostuvat ja vahvistuvat,*
- 2. hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla pystytään turvaamaan pienemmät varhaiskasvatus- ja opetusryhmät, opetuksen tukeminen, laadukas opetus sekä henkilökunnan jaksaminen,*
- 3. hallitus käynnistää lainsäädännön valmistelun, jonka nojalla jokaisen kunnan tulisi nimittää erityinen koulurauha-asiamies, jonka tehtävänä olisi neuvoa kouluja koulurauhaan sekä ratkoa koulukiusaamistapauksia ulkopuolisena asiantuntijana.*

Helsingissä 9.5.2018

Ritva Elomaa ps
Sami Savio ps